

Sensors & Interfacing

Tuur Vanhoutte

9 maart 2020

Inhoudsopgave

1 Communicatie	1
1.1 Datacommunicatie in IoT	1
1.2 Data	1
1.3 Communicatie	1
1.3.1 Communicatieafspraken	2
1.3.2 Encoding/Decoding	2
1.3.3 Signalen	2
1.3.4 Communicatiemedia	2
1.3.5 Voorbeelden	2
1.3.6 Eigenschappen van media	2
1.3.7 Afspraken	3
1.3.8 Standaardiseren van	3
2 Analoog vs digitaal	3
2.1 Toestanden	3
2.1.1 Bepaalde toestand	3
2.1.2 Digitale toestanden	3
2.1.3 Analoge toestanden	4
2.2 Signalen	4
3 Analoge signalen	4
3.0.1 Transducer	4
3.0.2 Sensoren en Actuatoren	4
3.1 Analoge communicatie	4
3.1.1 Eigenschappen	5
3.1.2 Wisselspanning - Eigenschappen	5
3.1.3 Periodieke signalen	6
3.1.4 Tijdsdomein en frequentiedomein	6
4 Digitale signalen	7
4.1 Duty Cycle	7
4.2 Flanken (edge)	7
4.3 Weergave digitale signalen	8
5 AD/DA conversie	8
5.1 Analoog naar digitaal	9
5.1.1 Voorbeeld A	9
5.1.2 Voorbeeld B	9
5.1.3 Sample Rate / sample frequentie	11
5.1.4 Aliasing	12
5.1.5 Oversampling	13
5.1.6 Implementatie en types	13
5.1.7 Flash ADC	13
5.1.8 Successive approximation ADC	14
5.2 Digitaal naar analoog conversie	15
5.2.1 Simpele DAC	15
5.2.2 Simpele DAC adhv PWM	16
5.2.3 Andere types	16
5.2.4 Nalezen:	17

6 Modulatie	17
6.1 Demodulatie	17
6.2 Modem	18
6.3 Waarom?	18
6.4 Hoe?	18
6.5 Draaggolf	18
6.6 Simpel	19
6.7 Amplitude modulatie (=AM)	19
6.7.1 Overmodulatie	20
6.8 AM bandbreedte	21
6.9 SSB modulatie (USB/LSB)	22
6.10 ASK Modulatie	22
6.11 Frequentie modulatie	23
6.12 FSK modulatie	24
6.13 FM Modulatie	24
6.14 Fase modulatie	25
6.15 PSK modulatie	25
6.16 Phase Shift Modulatie	26
6.17 QAM modulatie	26
6.18 Bandbreedte / vermogen	27
6.19 Waarom Narrow-band	27
7 RF-spectrum	29
7.1 Beschikbare bandbreedte	29
7.2 Licenties en licentievrije banden	29
7.3 ISM banden	30
7.4 Interferentie	30
7.4.1 Co-channel interferentie	30
7.4.2 Signaalseparatie	30
7.4.3 Interferentie van naburige kanalen	31
7.4.4 Interferentie van andere toestellen	31
7.5 Meten van interferentie	31
7.6 Golflengte	32
7.6.1 Rekenvoorbeeld	32
7.7 Antennesysteem	33
7.7.1 De dipool antenne	33
7.7.2 Polarisatie van antennes	34
7.7.3 Directionaliteit van antennes	34
7.7.4 Stralingspatroon van antennes	35
7.7.5 Gain van een antenne	35
7.7.6 Propagatie van RF-signalen	36
7.7.7 Path loss	37
7.7.8 Signaalverzwakking / path loss	37
7.7.9 Dynamic rate shifting (DRS)	38
7.7.10 Reflectie	39
7.7.11 Absorptie	39
7.7.12 Doordringbaarheid	40
7.7.13 Scattering	40
7.7.14 Refractie	40
7.7.15 Diffractie	41
7.7.16 Fresnel zones	41
7.7.17 Propagatie van RF-signalen	42

7.7.18 MIMO	43
7.7.19 Multiplexing	43

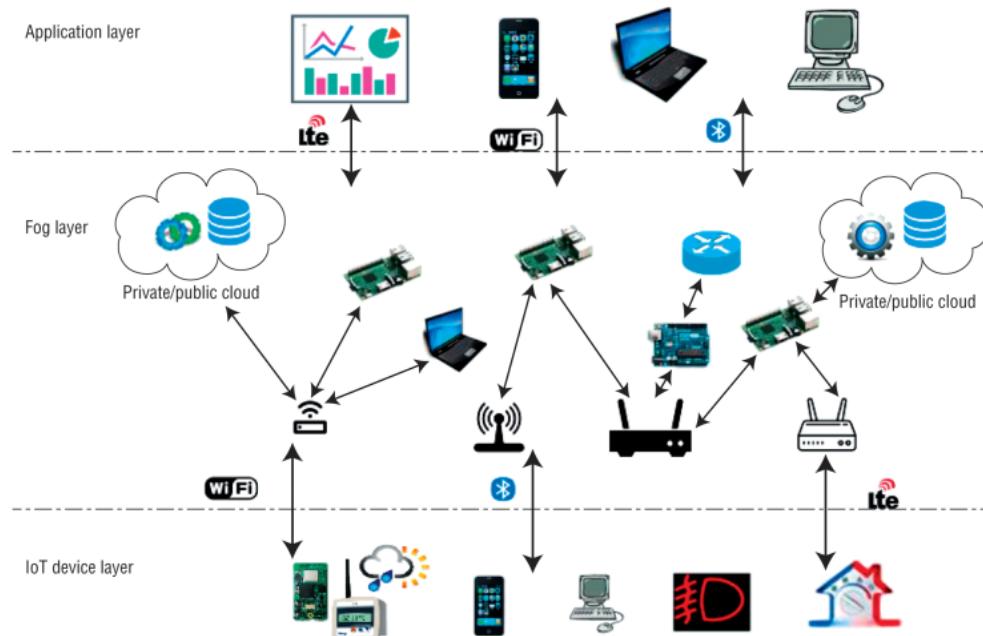
1 Communicatie

1.1 Datacommunicatie in IoT

3 lagen:

1. Application Layer
2. Fog layer
3. IoT Device Layer

Datacommunicatie in IoT

1.2 Data

- "Pre-informatie"
- Gegevens waaruit informatie kan worden gewonnen
- Stelt een bepaalde toestand voor

1.3 Communicatie

Overbrengen van informatie tussen deelnemers

- Boodschap
- Signaal
- Medium

1.3.1 Communicatieafspraken

- Coderen van informatie (encoding)
- Voorbeeld:
  - morse-code
  - Ascii-codering
    - Codering voor alle gebruikte symbolen in symbolen
    - Codering in 7 of 8 bit
    - 1 byte = 1 teken
  - ...

1.3.2 Encoding/Decoding

1. Codifying
2. Sending the message
3. Decodifying

1.3.3 Signalen

- Licht
- Geluid
- Elektriciteit
- ...

1.3.4 Communicatiemedia

- Twisted-Pair cable
- Coaxial cable
- Fiber-Optic cable

1.3.5 Voorbeelden

- Welke codering?
- Wat is het signaal?
- Wat is het medium?

1.3.6 Eigenschappen van media

- Vatbaarheid voor interferentie
- Overbrugbare afstand
- Praktisch
- Kostprijs

1.3.7 Afspraken

- Protocol
- Standaarden
- IEEE
- EIA (NEDA/ECA)ECIA

1.3.8 Standaardiseren van ...

- Type media en zijn specificaties
- Het gebruikte signaal en zijn toleranties
- De elektrische interferentie
- De gebruikte codering
- Foutcorrectiecodes
- Protocol
- De gebruikte connector
- ...

2 Analoog vs digitaal

- **Digitaal:** Discrete waarden
- **Analoog:** Continue waarden

2.1 Toestanden

2.1.1 Bepaalde toestand

- Temperatuur
- Licht aan/uit
- Afstand
- Tijd
- ...

2.1.2 Digitale toestanden

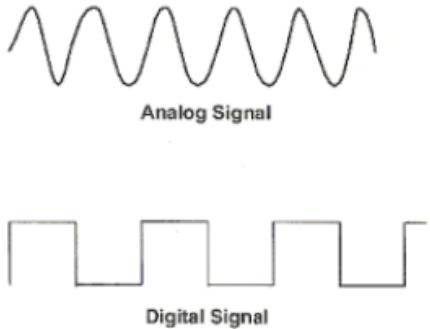
- Licht aan/uit
- Deur open/dicht
- Keuze van versnelling N - 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - R
- Ruitenwisser interval uit - interval - traag - snel
- ...

2.1.3 Analoge toestanden

- Tijd (!)
- Temperatuur
- Luchtdruk
- Luchtvochtigheid
- Afstand
- ...

2.2 Signalen

- Analoog signaal
- Digitaal signaal

3 Analoge signalen

3.0.1 Transducer

Omzetten van een analoog signaal naar een ander analoog signaal.

Voorbeeld: elektrisch signaal omzetten naar een geluidsignaal via een luidspreker (=de transducer)

3.0.2 Sensoren en Actuatoren

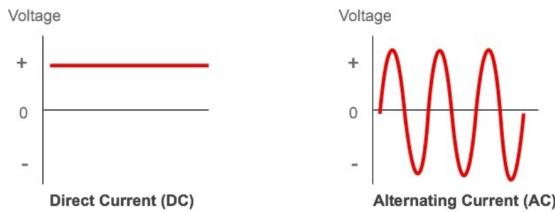
- Sensor ⇒ meten van een fysieke eigenschap
- Actuator ⇒ beïnvloeden van een fysieke parameter ⇒ transducers

3.1 Analoge communicatie

Sinusgolf als meest elementaire signaal

3.1.1 Eigenschappen

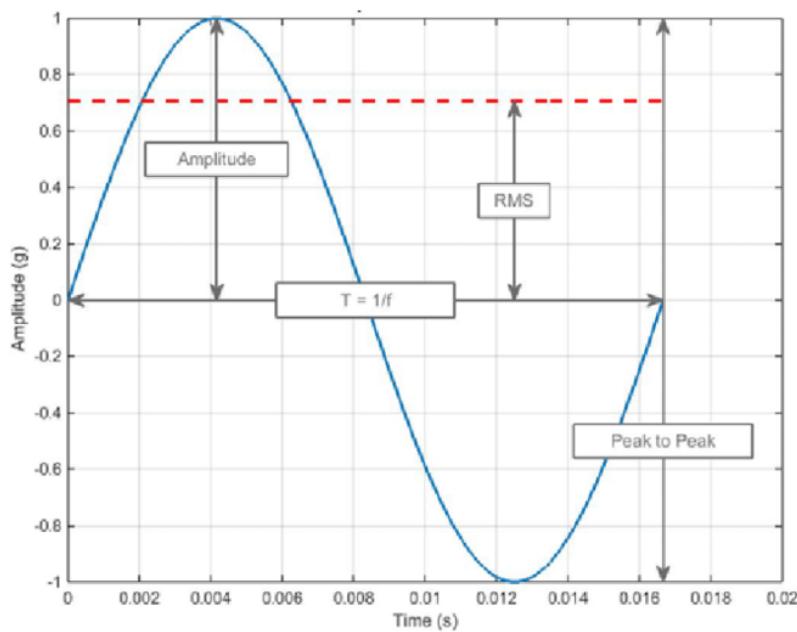
- DC vs AC
- Polariteit blijft gelijk bij (pulserende) DC
- Polariteit verandert bij AC

3.1.2 Wisselspanning - Eigenschappen

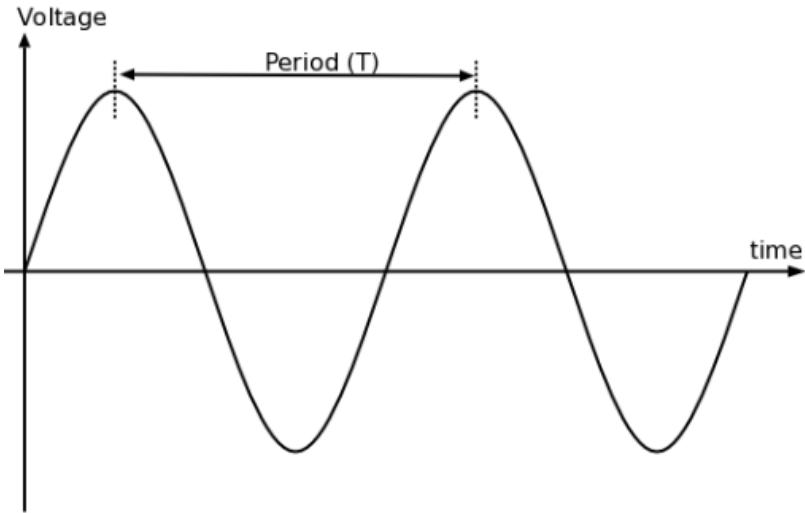
- RMS = Root Mean Square (= kwadratisch gemiddelde) = effectieve waarde (in geval van sinus)
  1. Som van alle kwadrateen (= square)
  2. Die som delen door het aantal waardes (= mean)
  3. Neem de vierkantswortel van dat getal

– Wordt vaak gebruikt in de elektriciteit om het gemiddelde vermogen te vinden
- Frequentie
- Periode
- Amplitude
- Peak of top-to-top waarde

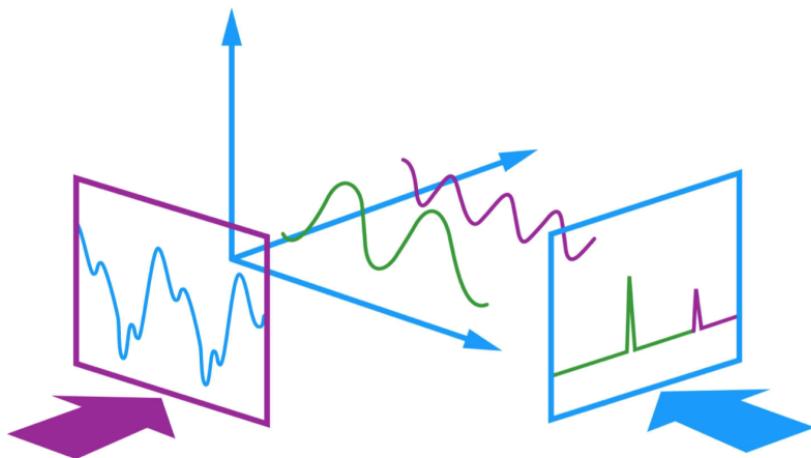
3.1.3 Periodieke signalen

- 1 herhaling = 1 periode
- Periode (T) = tijdsduur (in s)
- Frequentie (f) = aantal periodes per seconde (in Hz)
- $F = \frac{1}{T}$ en $T = \frac{1}{F}$

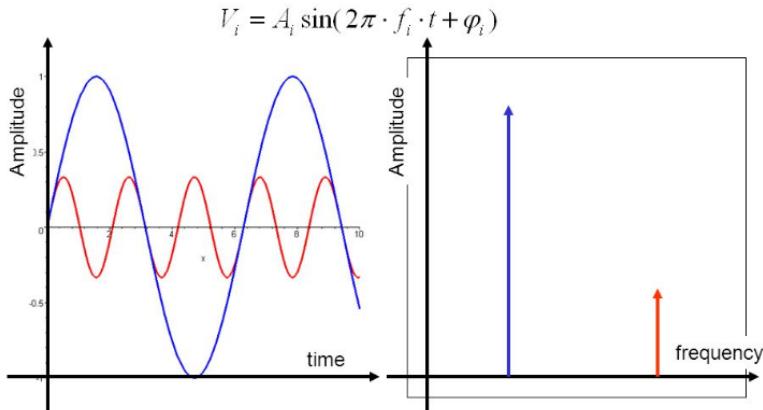
3.1.4 Tijdsdomein en frequentiedomein

- Tijdsdomein: met een oscilloscoop
- Frequentiedomein: met

(Formule niet te kennen)1

Time Domain $\Leftrightarrow$ Frequency Domain

4 Digitale signalen

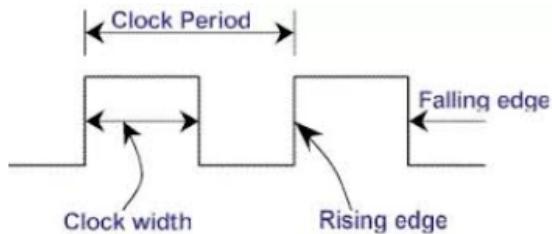
Aan/uit

4.1 Duty Cycle

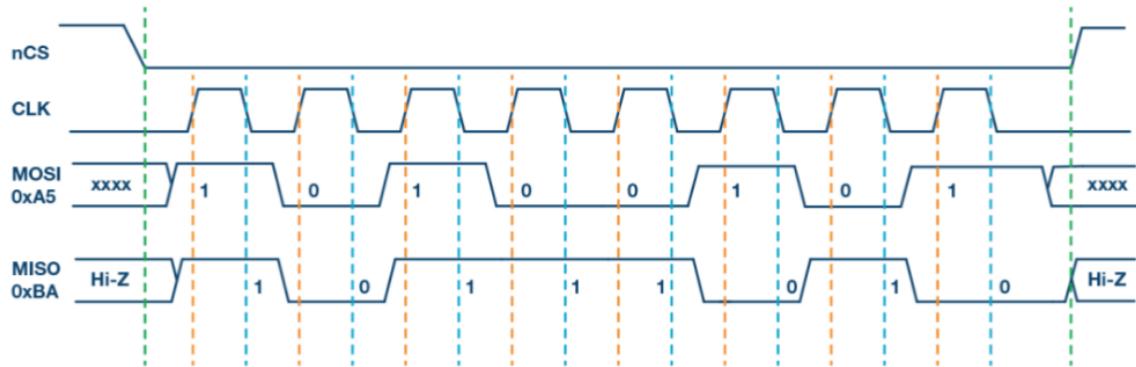
= Hoeveel procent van de tijd staat het signaal aan?

4.2 Flanken (edge)

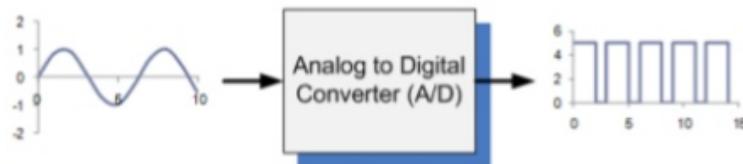
- Stijgende flank
- Dalende flank
- Belangrijk bij kloksignalen

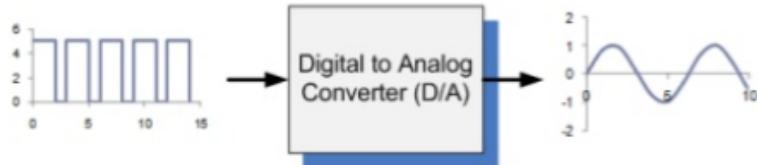
4.3 Weergave digitale signalen

5 AD/DA conversie

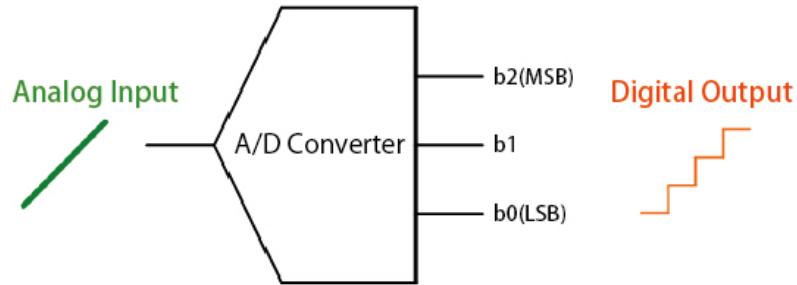

Figuur 1: Analoog naar digitaal (AD converter)

Figuur 2: Digitaal naar analoog (DA converter)

5.1 Analoog naar digitaal

Figuur 3

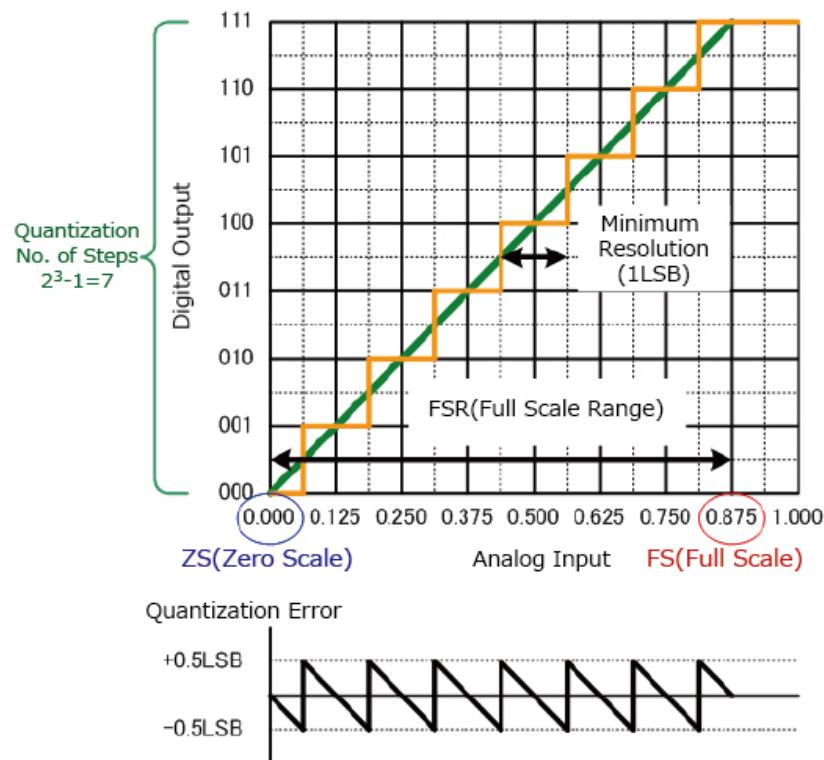
- Range = verschil tussen laagste en hoogste waarde
- Resolutie = aantal stappen of stapgrootte in bits
- Belangrijk gevolg:
  - beide parameters bepalen de exactheid en de afwijkingen

5.1.1 Voorbeeld A

- Range = 2V - 2.5V
- Resolutie = 8bits
- Dus aantal discrete stappen = $2^8 = 256 \Rightarrow 256 - 1 = 255$
- Stapgrootte (LSB) = $\frac{range}{255} = \frac{2.5V - 2V}{255} = \frac{0.5V}{255} = 0.00196..V/stap$
- ofwel $\approx 2mV/stap$

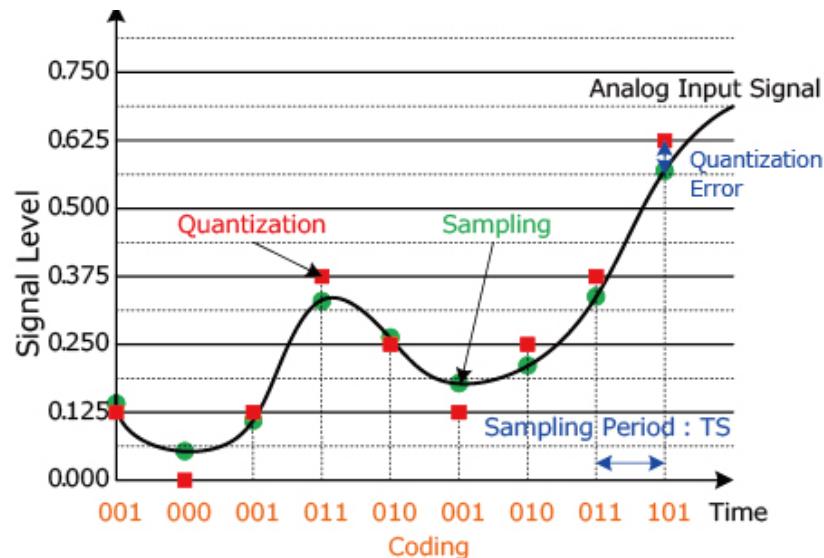
5.1.2 Voorbeeld B

- Range = 0V - 12V
- Resolutie = 12bits
- Dus aantal discrete stappen = $2^{12} = 4096 \Rightarrow 4096 - 1 = 4095$
- Stapgrootte (LSB) = $\frac{range}{4095} = \frac{12V - 0V}{4095} = \frac{12V}{4095} = 0.0029304..V/stap$
- ofwel $\approx 3mV/stap$

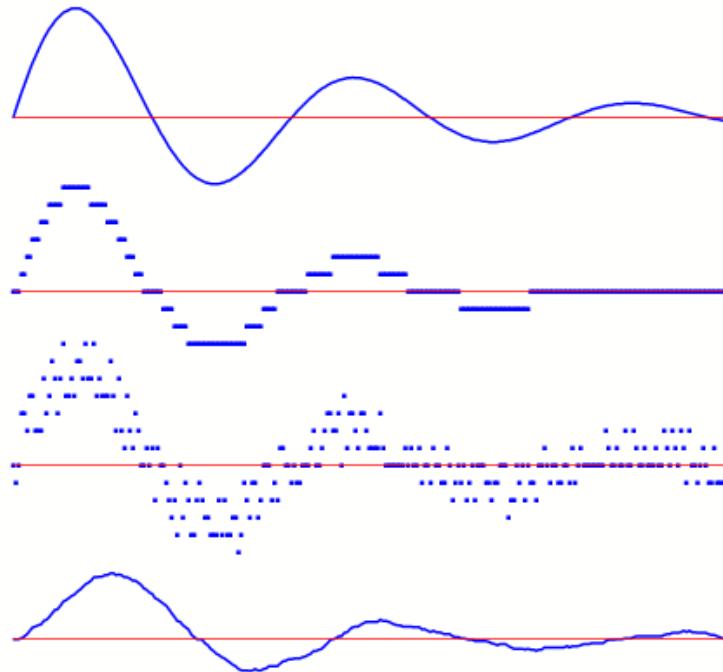
Figuur 4: AD conversie

- Quantisatiefouten
- Veroorzaakt quantisatieruis

Figuur 5: AD conversie

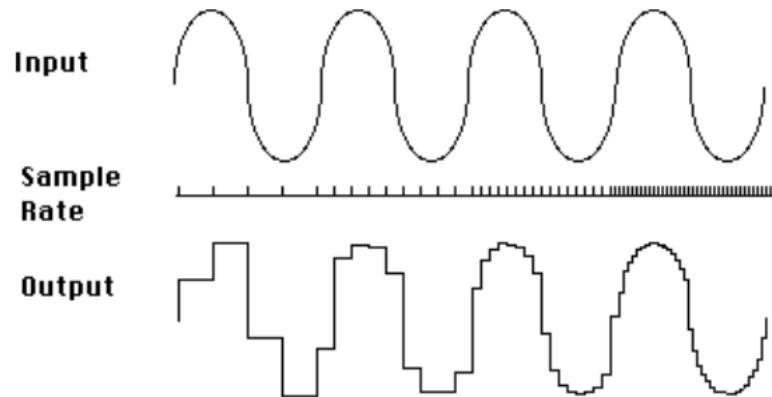
- Quantisatiefouten → dithering
- = vooraf (witte) ruis toevoegen aan signaal

Figuur 6: Dithering

5.1.3 Sample Rate / sample frequentie

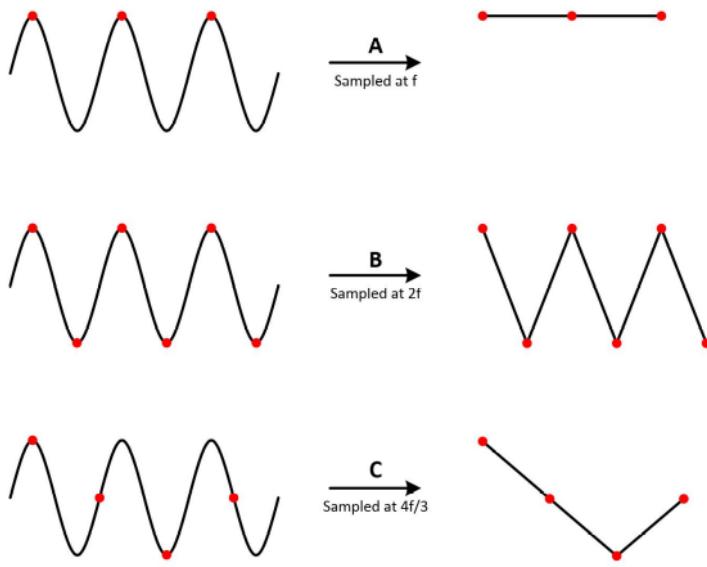
= aantal conversies per seconde

Figuur 7: Sample rate

- Nyquist → Minimale sample rate = 2x de frequentie van het signaal

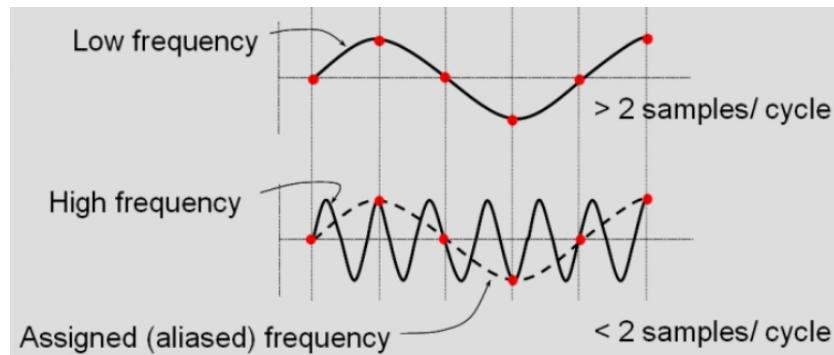
- Voorbeelden:
  - HiFi Audio CD: 44.1kHz sample rate
  - Oude telefoon toestellen: 8kHz sample rate
  - HD-DVD Audio: 192kHz

Figuur 8: Minimale sample rate

5.1.4 Aliasing

- = HF signaal als LF 'spooksignaal' detecteren
- Treedt op bij onvoldoende hoge sample rate
- Anti-Aliasing filter (low-pass filter) beperkt signaal onder nyquist frequentie

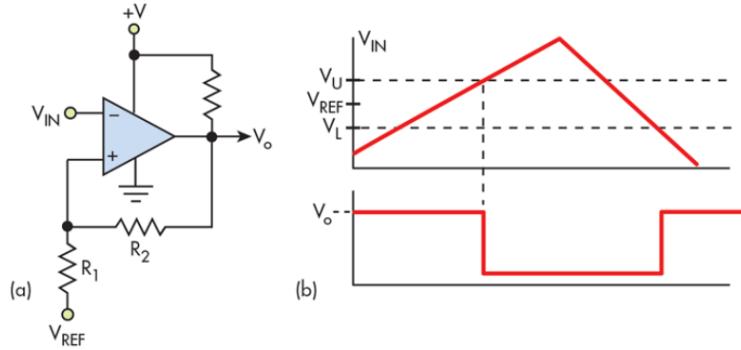
Figuur 9: Anti-aliasing filter

5.1.5 Oversampling

- Sampelen met veelvoud van nyquist frequentie
- Kan worden gebruikt om de resolutie op te voeren
- Kan worden gebruikt om digitaal (DSP) te filteren
- Verhoogt het effectieve aantal bits van de ADC
  - Voorbeeld: 20bit ADC met 256x OS = 24bit effectieve resolutie
- Undersampling → specifiek gebruik bij mixers

5.1.6 Implementatie en types

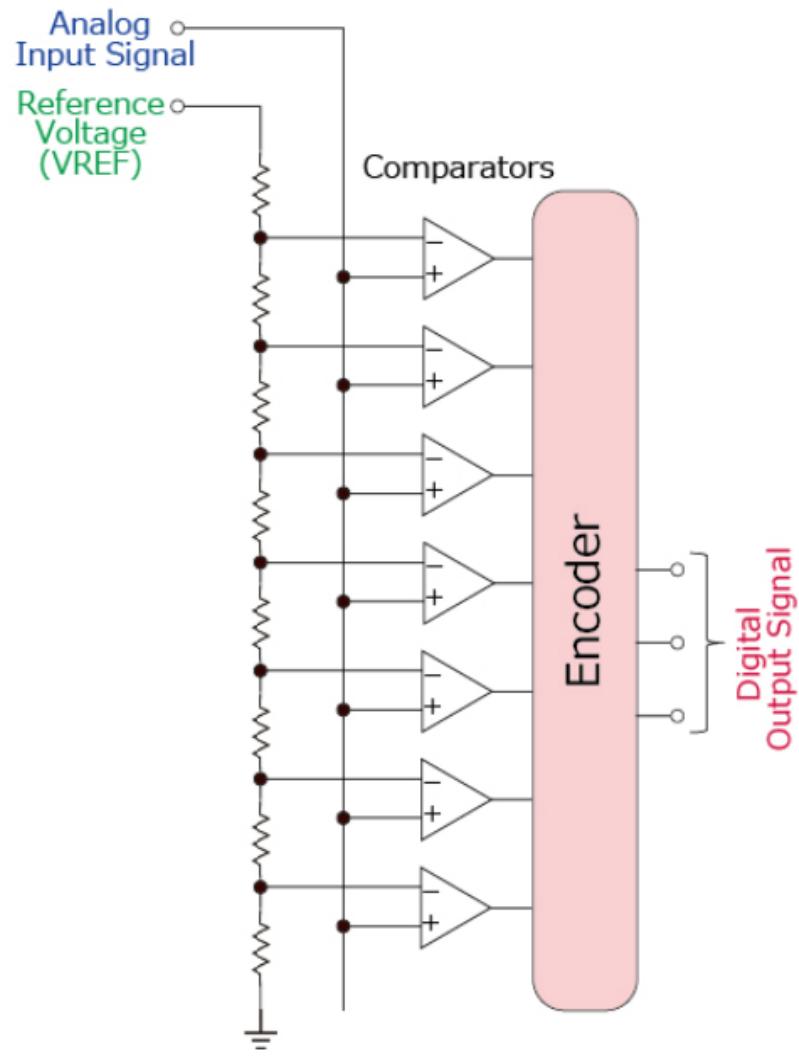
- De comparator
- Bekijken als 1-bit ADC

Figuur 10: Comparator

5.1.7 Flash ADC

- Comparator per 'level'
- Zeer snel = directe omzetting
- Complex & High power
- Lagere resoluties

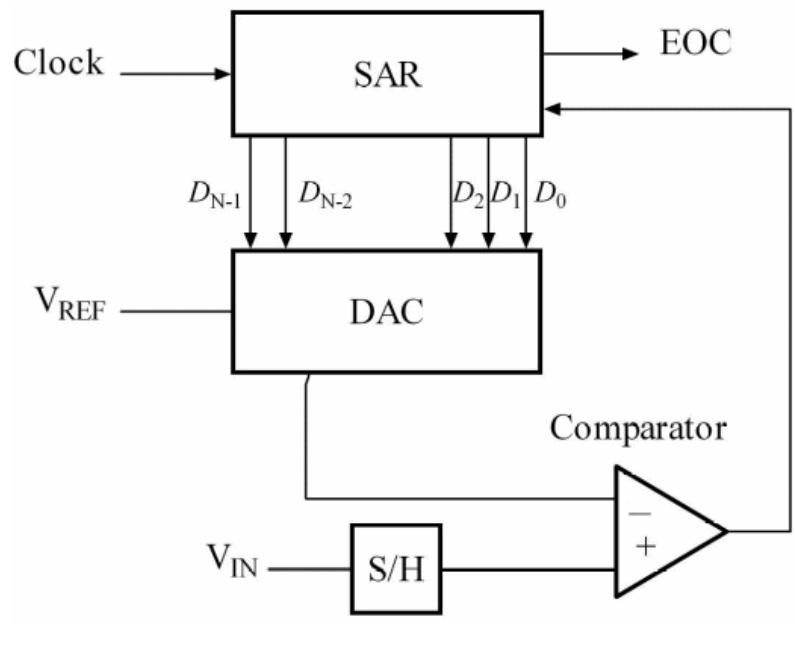

Flash-Type A/D Converter Circuit Diagram

Figuur 11: Flash ADC

5.1.8 Successive approximation ADC

- Gebruikt 1 comparator
- Vergelijkt een opgewekte spanning met het signaal
- Hoge resolutie mogelijk
- Trager
- Relatief goedkoop

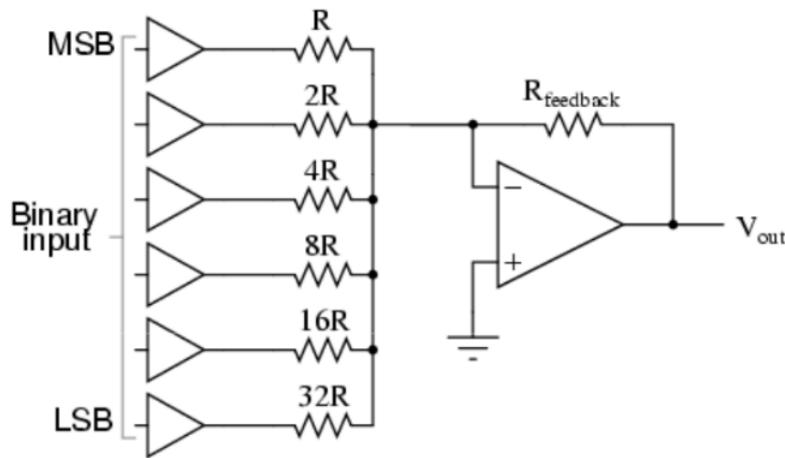
Figuur 12: Successive approximation ADC

5.2 Digitaal naar analoog conversie

- Omzetten digitale naar analoge waarde
- Range
- Resolutie
- Samplefrequentie

5.2.1 Simpele DAC

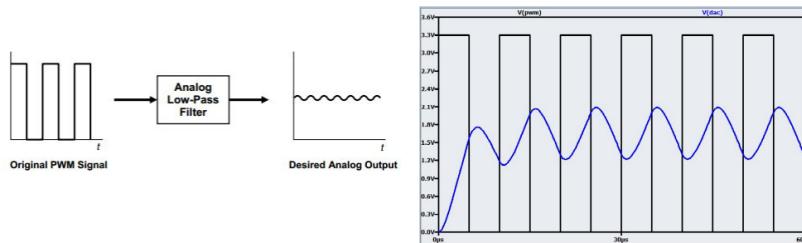
- Binair → analoge waarde
- Voorbeeld weerstandsnetwerk

Figuur 13: Weerstandsnetwerk

5.2.2 Simpele DAC adhv PWM

- PWM == digitaal signaal
- Door variatie van duty-cycle kan de gemiddelde waarde worden gevarieerd
- Door filteren kan de blokgolf worden omgezet in een variabele analoge waarde

Figuur 14: DAC met PWM

5.2.3 Andere types

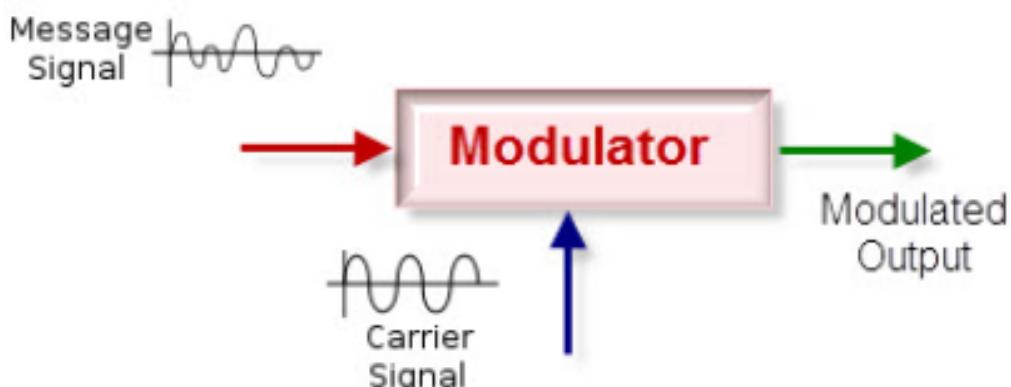
- $\Sigma\Delta$
- I^2S DAC
- Nog zeer veel andere overwegingen:
  - THD (Harmonische vervorming)
  - Faseruis
  - ...

5.2.4 Nalezen:

- https://en.wikipedia.org/wiki/Digital-to-analog_converter
- https://en.wikipedia.org/wiki/Analog-to-digital_converter
- https://en.wikipedia.org/wiki/Nyquist%E2%80%93Shannon_sampling_theorem
- https://en.wikipedia.org/wiki/Nyquist_rate
- https://en.wikipedia.org/wiki/Pulse-width_modulation
- https://en.wikipedia.org/wiki/Delta-sigma_modulation

6 Modulatie

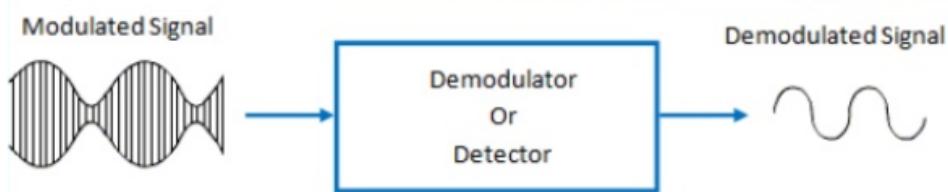
- Informatie toevoegen aan een draaggolf
- Door de variatie van minstens een van de eigenschappen van deze draaggolf

Figuur 15: Modulatie

6.1 Demodulatie

= Het terugwinnen van de informatie uit de gemoduleerde draaggolf

Figuur 16: Demodulatie

6.2 Modem

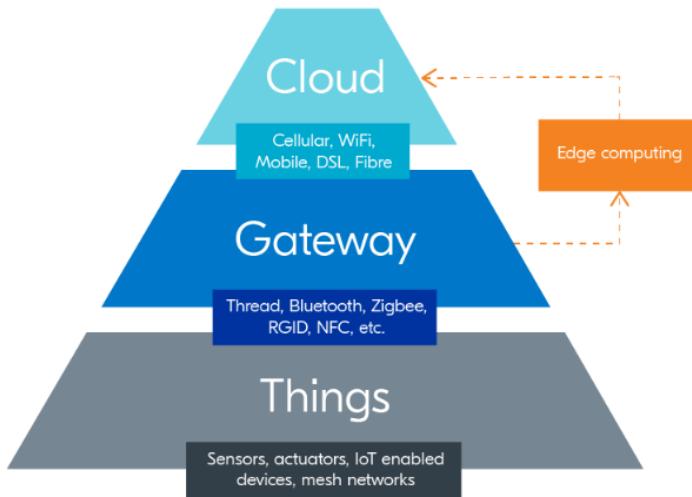
= Modulator + Demodulator

Figuur 17: Modem

6.3 Waarom?

- Interconnectie van IoT devices
- Vaak draadloos

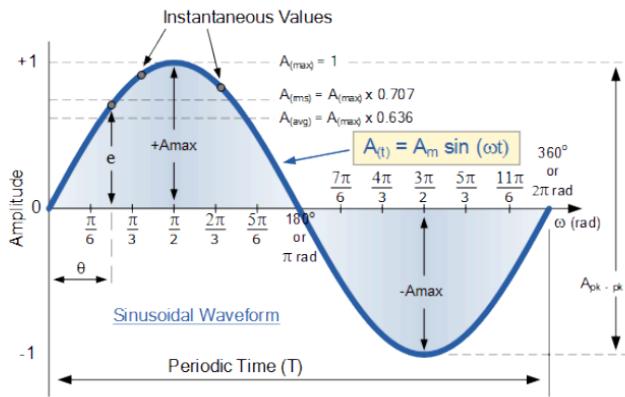
Figuur 18

6.4 Hoe?

- Draaggolf of carrier
- Signaal met een zekere (hogere) frequentie

6.5 Draaggolf

= carrier

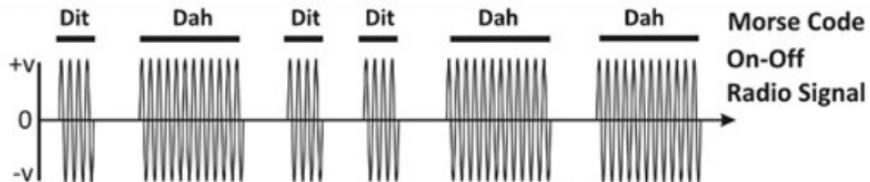

Figuur 19: Draaggolf

- Amplitude
- Frequentie / Periode

6.6 Simpel

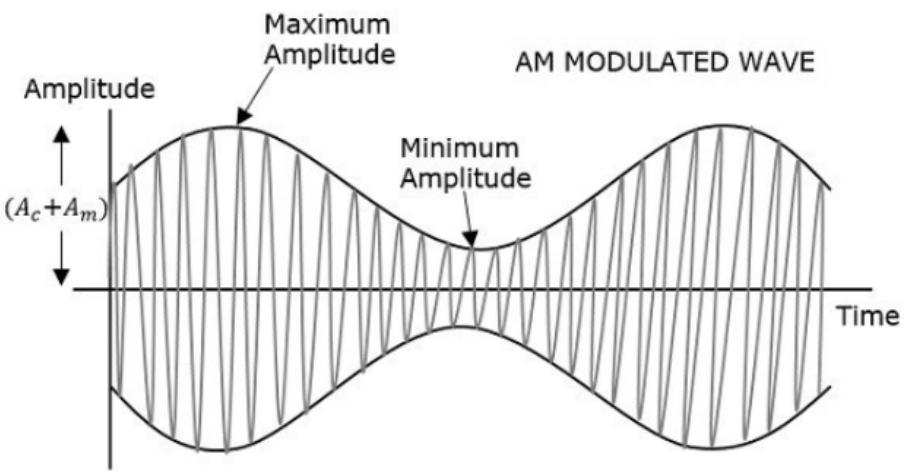
- Aan/uit schakelen van de draaggolf
- CW = continuous wave
- Bv: Morse code

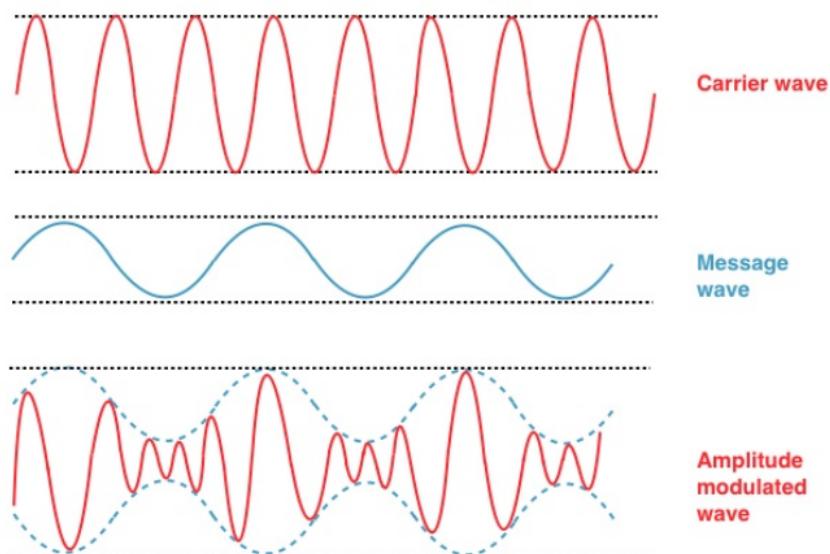
Figuur 20: Morse code

6.7 Amplitude modulatie (=AM)

- Aanpassen van de amplitude v/d draaggolf

Figuur 21: Amplitudemodulatie (1)

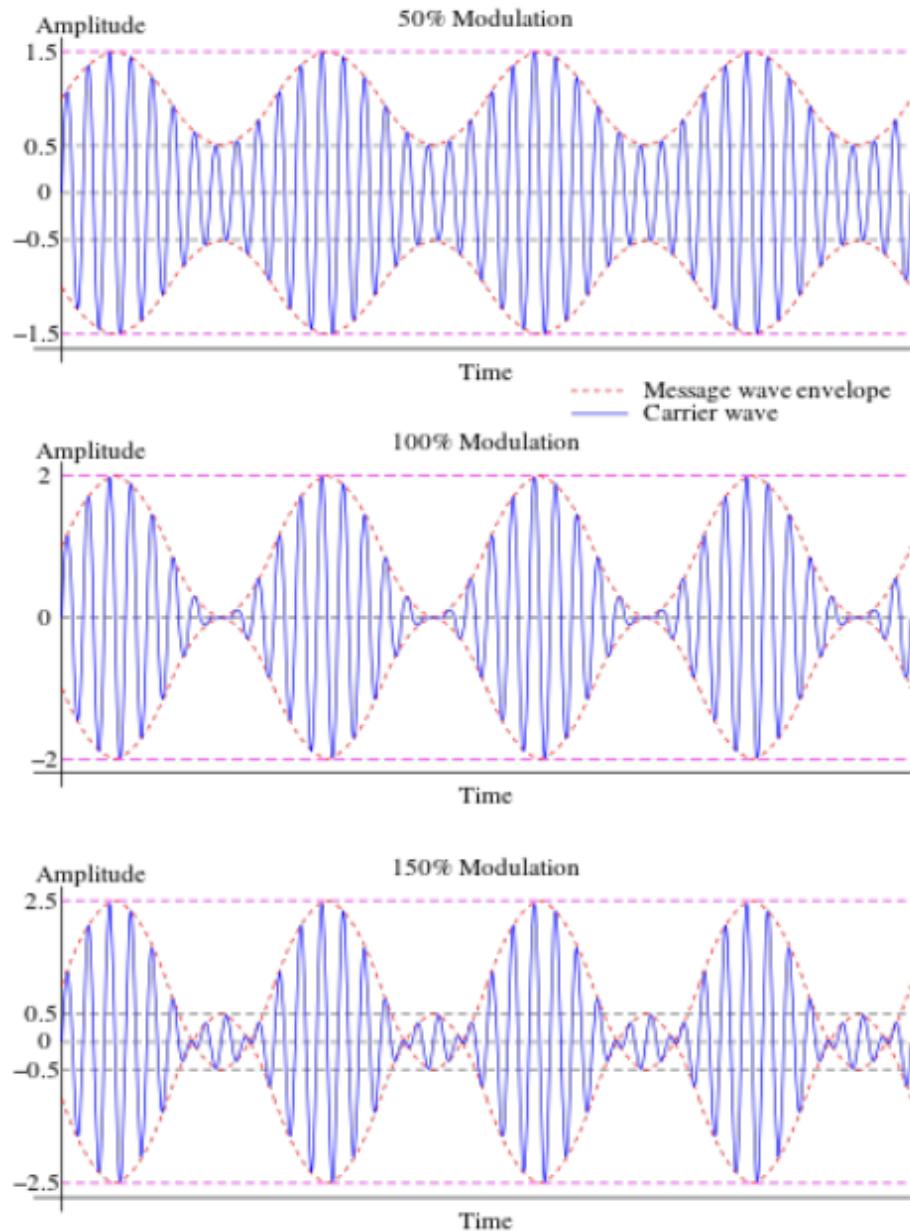

Figuur 22: Amplitudemodulatie (2)

- Radio LW/MW/SW AM
- Typisch gebruikt op 'lagere' HF banden: 100kHz - 60MHz

6.7.1 Overmodulatie

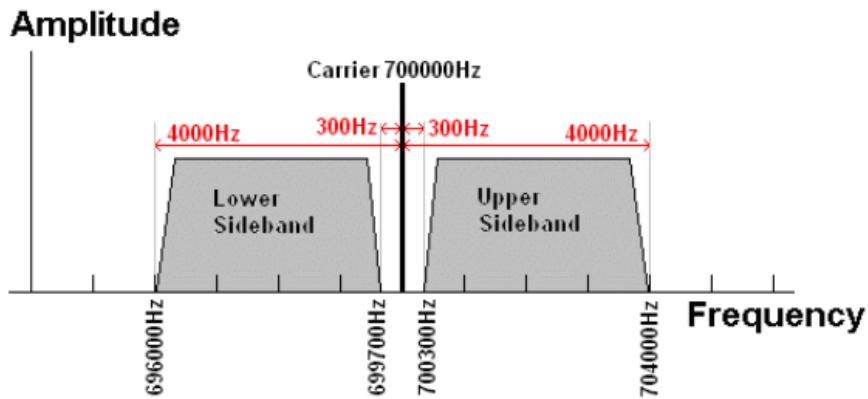
- Modulatiediepte (modulatie index)

Figuur 23: Overmodulatie

6.8 AM bandbreedte

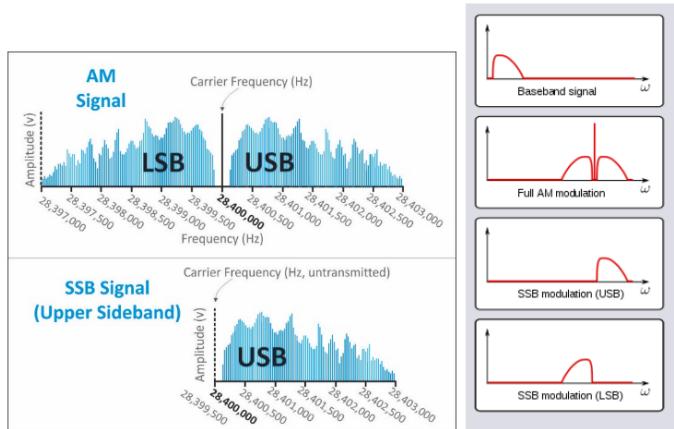
- Bandbreedte van een AM signaal:
  - Centerfrequentie = draaggolf frequentie
  - 2x frequentie van gemoduleerd signaal in totaal

Figuur 24

6.9 SSB modulatie (USB/LSB)

- Alle informatie zit in elke sideband (zijband) bij AM
- Carrier + een sideband wegfilteren = reductie van de bandbreedte
- Efficienter gebruik van het spectrum
- Moeilijk om goed te demoduleren

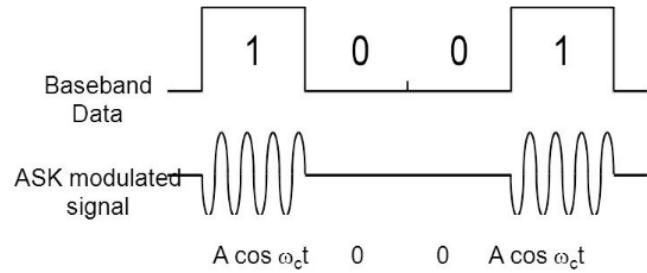

Figuur 25

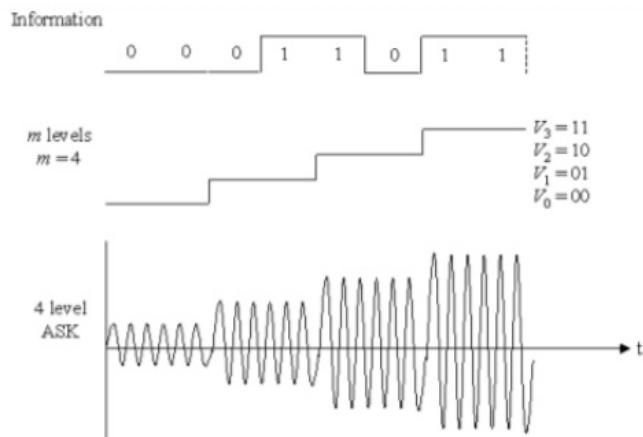
6.10 ASK Modulatie

- Amplitude shift keying
- Vorm van AM-modulatie voor digitale signalen
- Mogelijk met meerdere signaalniveaus
- 4-level ASK

Amplitude Shift Keying (ASK)

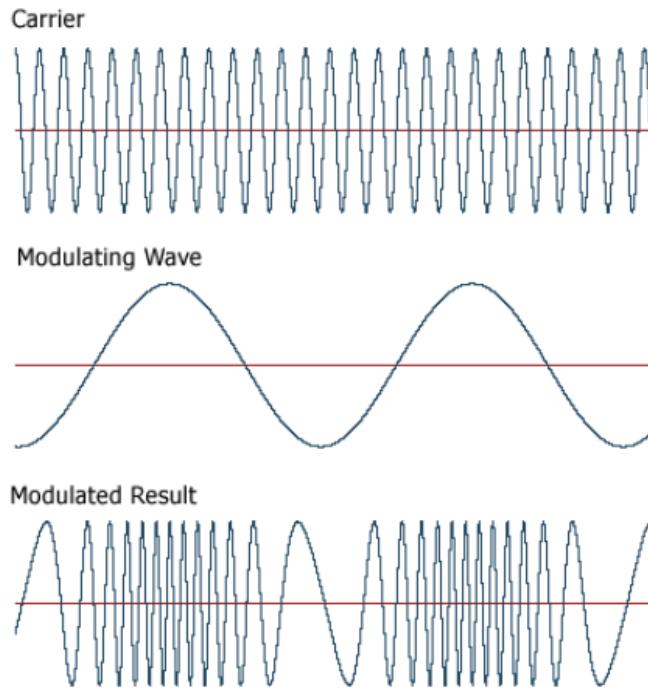
Figuur 26: ASK

Figuur 27: 4 level ASK

6.11 Frequentie modulatie

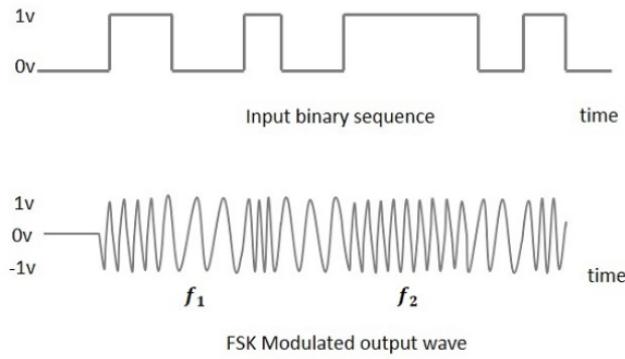
- Variatie in de frequentie van de draaggolf
- FM radio 88MHz - 108MHz
- VHF Maritieme radio
- UHF PMR Radios

Figuur 28: Frequentiemodulatie

6.12 FSK modulatie

- Frequency Shift Keying
- Vorm van FM
- Wisselen tussen 2 of meer frequenties

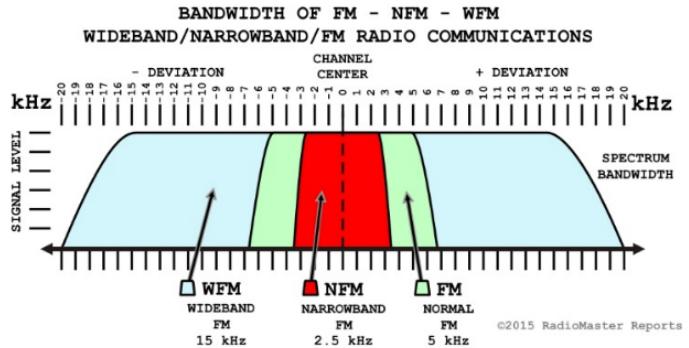

Figuur 29: FSK

6.13 FM Modulatie

- Carrier is altijd op 100% amplitude aanwezig tijdens transmissie

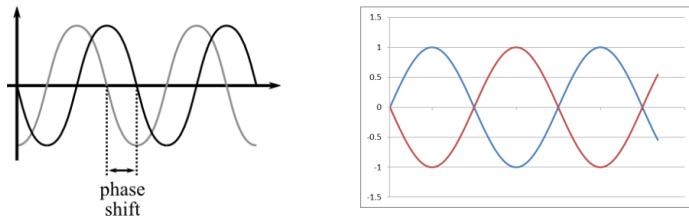
- Minder ruis, betere kwaliteit voor audio dan AM
- Hogere bandbreedte $\Rightarrow$ Meer stroomverbruik
- WFM (Wide FM), NFM (Narrow FM), FM

Figuur 30: Bandbreedte FM - NFM - WFM

6.14 Fase modulatie

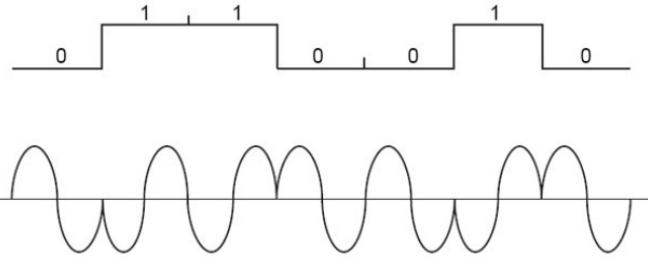
- Faseverschuiving van een signaal

Figuur 31: Faseverschuiving

6.15 PSK modulatie

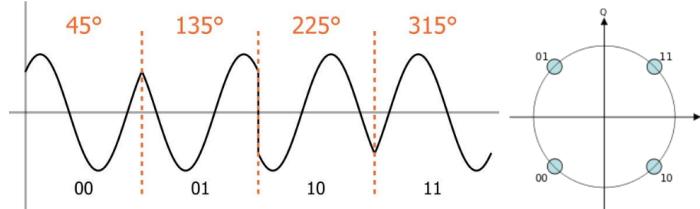
- Phase shift keying
- Bij wisselen van bit $\Rightarrow$ fase omkeren

Figuur 32: Fasemodulatie

6.16 Phase Shift Modulatie

- BPSK $\Rightarrow$ Binary PSK = 2 fase
- QPSK $\Rightarrow$ Quadrature PSK = 4 fase

Figuur 33

6.17 QAM modulatie

- Quadrature amplitude modulatie

- Informatie zit ...

- de amplitude (zoals bij ASK)
- de fase (zoals bij PSK)

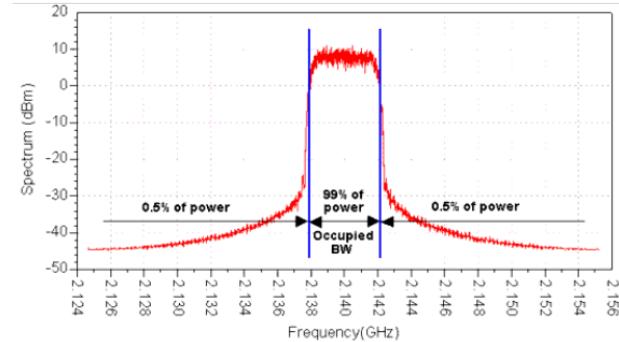
- Meerdere symbolen

- 4-QAM
- 16-QAM
- 64-QAM
- ...

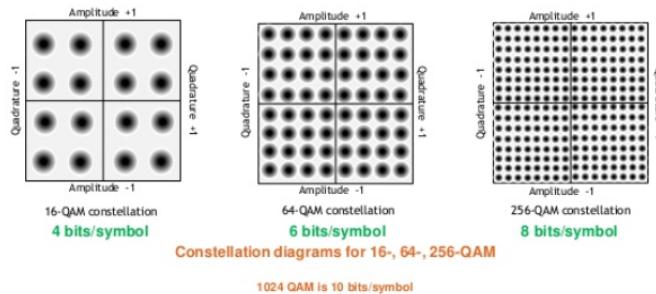
- DAB+ $\Rightarrow$ 4/16/64 - QAM
- Hogere transmissiesnelheid
- Gevoeliger voor fouten

6.18 Bandbreedte / vermogen

- Meer bandbreedte = hogere snelheid
- Meer bandbreedte = hoger vermogen nodig

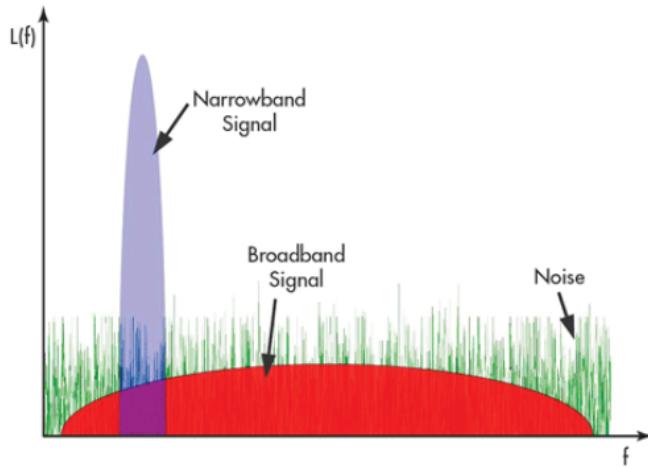
Figuur 34

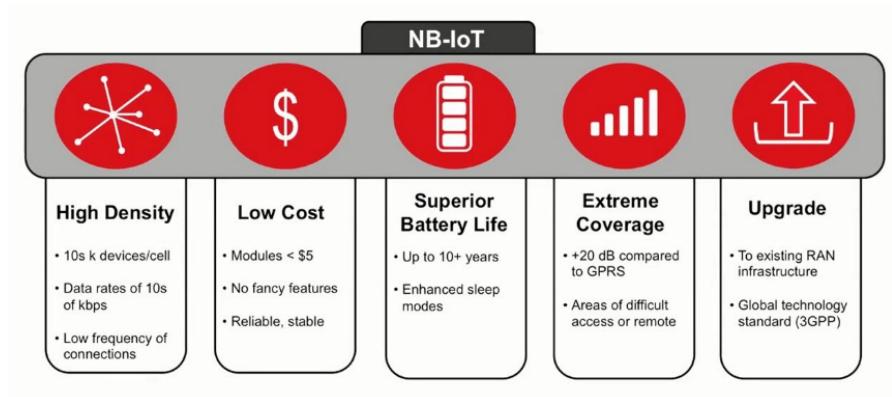
Figuur 35

6.19 Waarom Narrow-band

- Oppervlakte van het signaal = Power
- Bij smalbandige signalen $\Rightarrow$ betere SNR (signaal-naar-ruis) verhouding bij hetzelfde vermogen
- Om met een klein vermogen heel grote afstanden overbruggen
- Zeer traag

Figuur 36: Waarom Narrow-band: narrow-band kan makkelijker boven ruisniveau

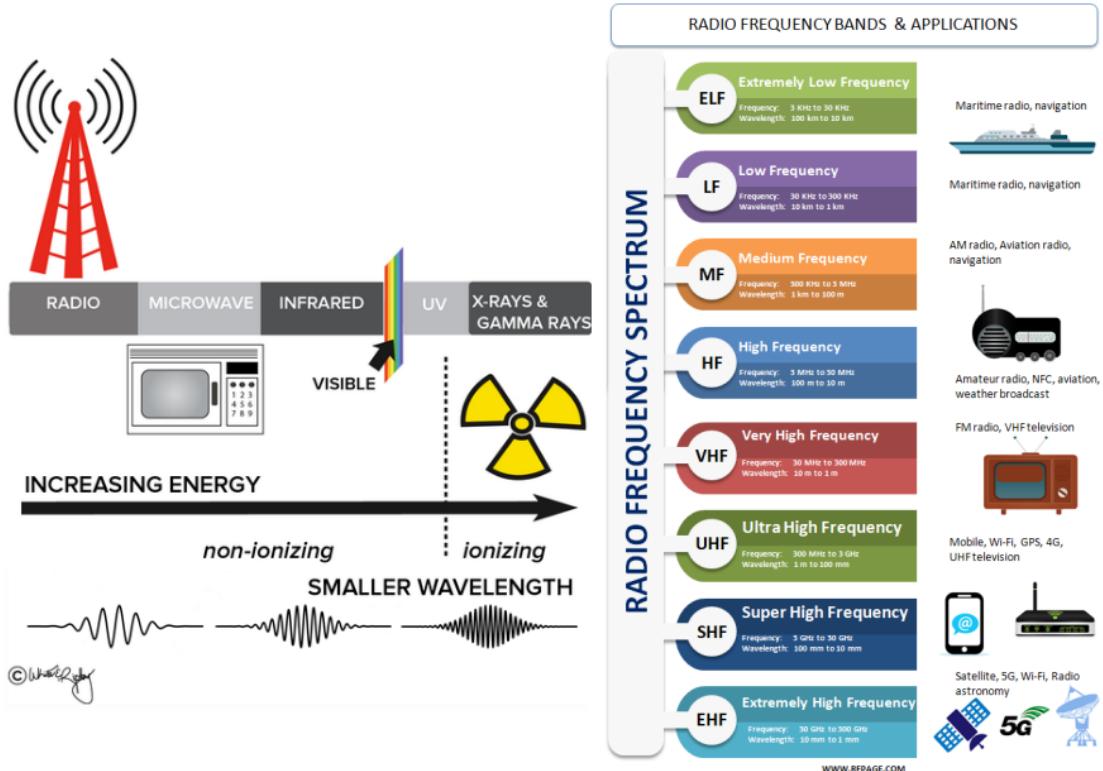

Figuur 37: Voorbeeld: NB-IoT

Figuur 38: Voorbeeld: Telefoonmodem (<https://www.youtube.com/watch?v=ckc6XSSh52w>)

7 RF-spectrum

Figuur 39: Radiogolven op het spectrum

7.1 Beschikbare bandbreedte

- In de hogere frequentiebanden is meer bandbreedte beschikbaar
- Voorbeeld:
  - 2.4GHz WiFi: 20MHz bandbreedte
  - 5GHZ 802.11ac WiFi: 80MHz bandbreedte
  - 1 WiFi kanaal = volledige AM-radio LW + MW + SW band
- Meer bandbreedte = mogelijk hogere datarates

7.2 Licenties en licentievrije banden

- Beheer van het spectrum
- In België door het BIPT
- In de VS door het FCC
- Harmonisatie in Europa / VS / Azië
- url <https://www.bipt.be/nl/operatoren/radio/frequentiebeheer/frequentieplan/tabel>

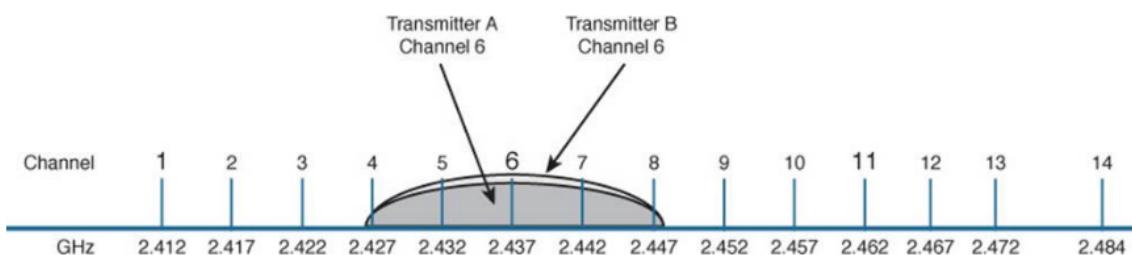
7.3 ISM banden

- = Industrial / Scientific / Medical - Band
- Hoeft geen vergunning voor gebruik
- Is aan strikte voorwaarden verbonden
  - Maximaal vermogen
  - Maximale transmissietijd
  - Maximale periodiciteit van transmissies
  - Maximale bandbreedte
  - ...
- Specifieke banden zijn hiervoor vrijgegeven

7.4 Interferentie

7.4.1 Co-channel interferentie

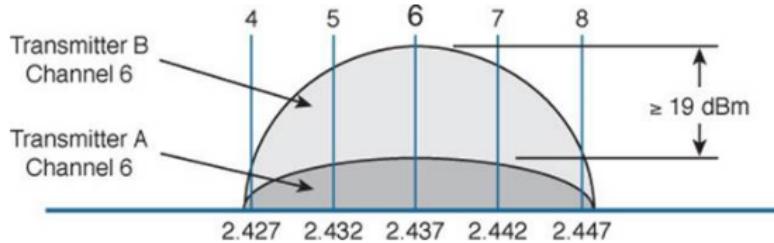
Wat als meerdere systemen dezelfde band gebruiken?

Figuur 40: Co-channel Interferentie

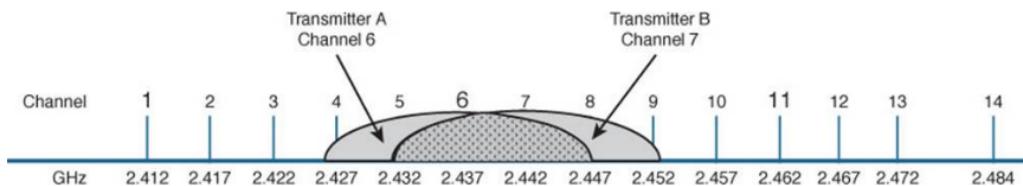
7.4.2 Signaalseparatie

- Minimaal verschil is afhankelijk van modulatietype
- Voorbeeld:
  - BPSK > 10dB
  - 256-QAM > 40dB

Figuur 41: Signaalseparatie

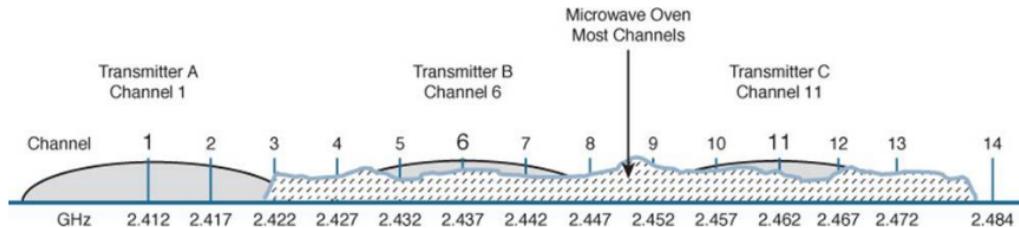
7.4.3 Interferentie van naburige kanalen

Figuur 42: Interferentie van naburige kanalen

7.4.4 Interferentie van andere toestellen

- Ruis / atmosferische storingen
- SNR $\Rightarrow$ Signaal / Ruis verhouding

Figuur 43: Interferentie van andere toestellen

7.5 Meten van interferentie

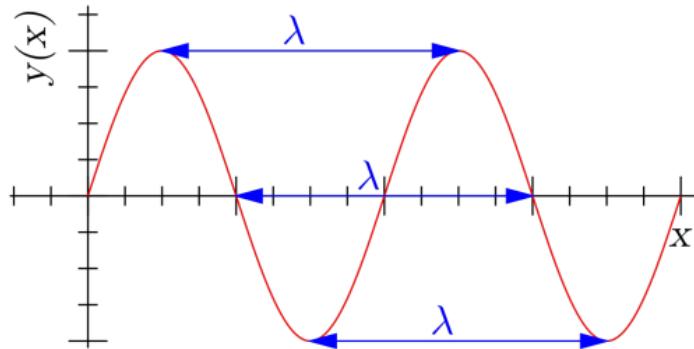
- Meten van WiFi kanalen kan met software
- Software is niet in staat niet-WiFi signalen te meten
- Kan worden gemeten met een spectrum analyzer

Figuur 44: Meten van interferentie

7.6 Golflengte

- Golflengte in meter is een andere wijze om de frequentie weer te geven
- Relevant bij antennes en transmissielijnen
- $\lambda = \frac{c}{f}$
- c = lichtsnelheid = 299 792 458 m/s

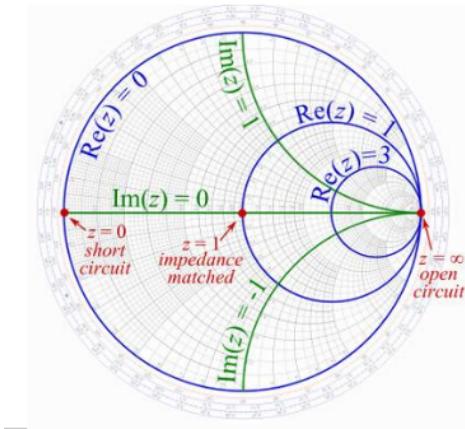
Figuur 45: Golflengte

7.6.1 Rekenvoorbeeld

- Frequentie van 102.1 MHz
- $\lambda = \frac{299\ 792\ 458 \text{ m/s}}{102.1 \text{ MHz}} = 2.936 \dots \text{ m}$
- "De 70 cm band":
  - $f = \frac{(299\ 792\ 458)}{\lambda} = \frac{(299\ 792\ 458)}{0.7 \text{ m}} = 428\ 274\ 940 \text{ Hz} = 430 \text{ MHz}$

7.7 Antennesysteem

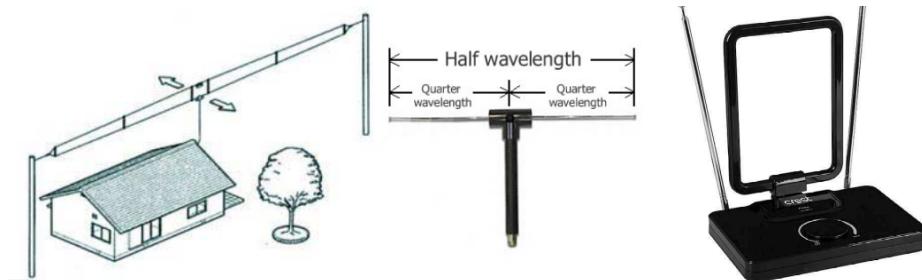
- Een antenne stuurt / ontvangt zoveel mogelijk van de RF-energie op de gewenste frequentie
- $\Rightarrow$ resonantie van het antennesysteem op de gewenste frequentie
- Formaat van de antenne is vaak beperkende factor

Figuur 46

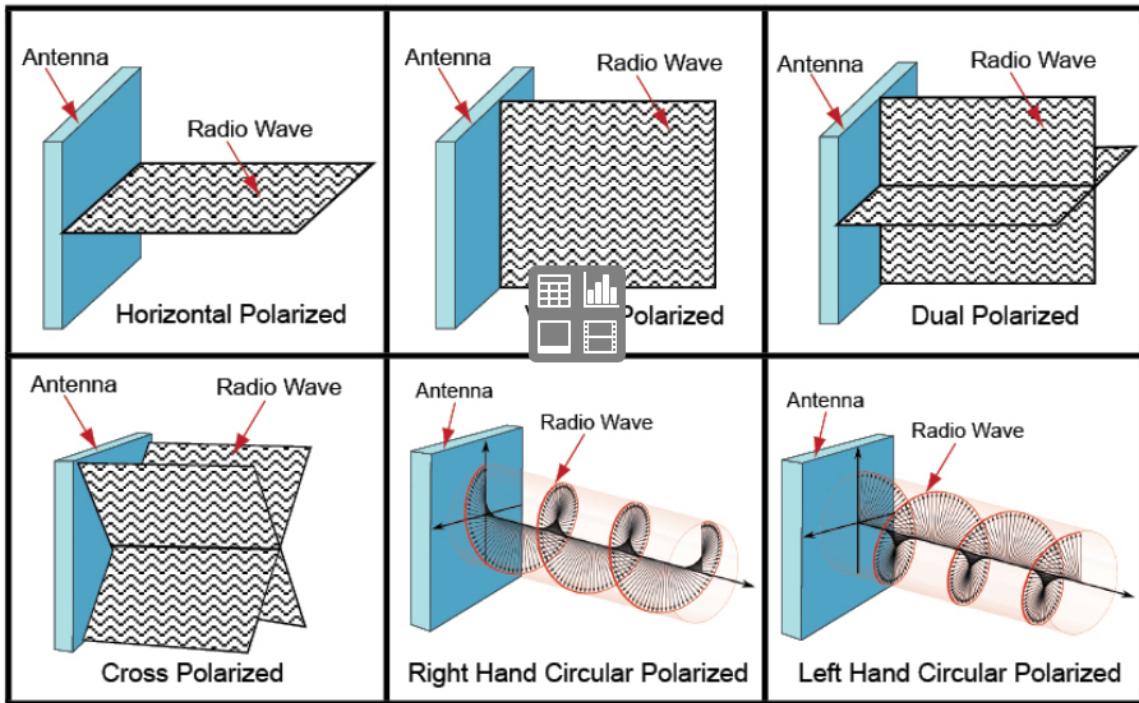
7.7.1 De dipool antenne

- Zeer eenvoudig
- $\frac{1}{2}\lambda$ groot
- Vaak toegepast
- Kan worden 'opgeplooid'

Figuur 47: Dipool antenne

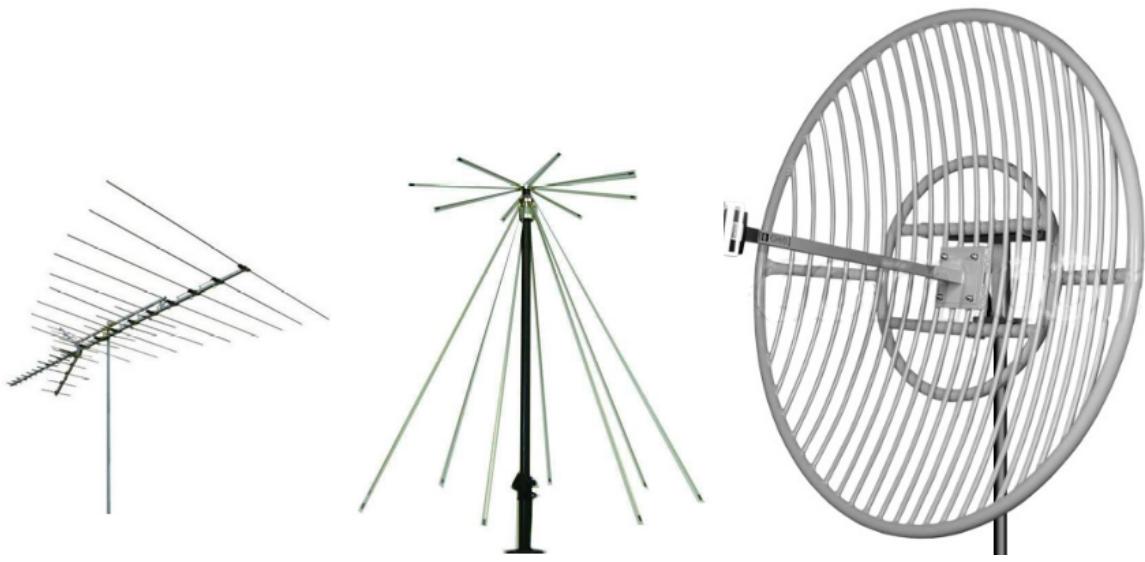
7.7.2 Polarisatie van antennes

Figuur 48: Polarisatie van antennes

7.7.3 Directionaliteit van antennes

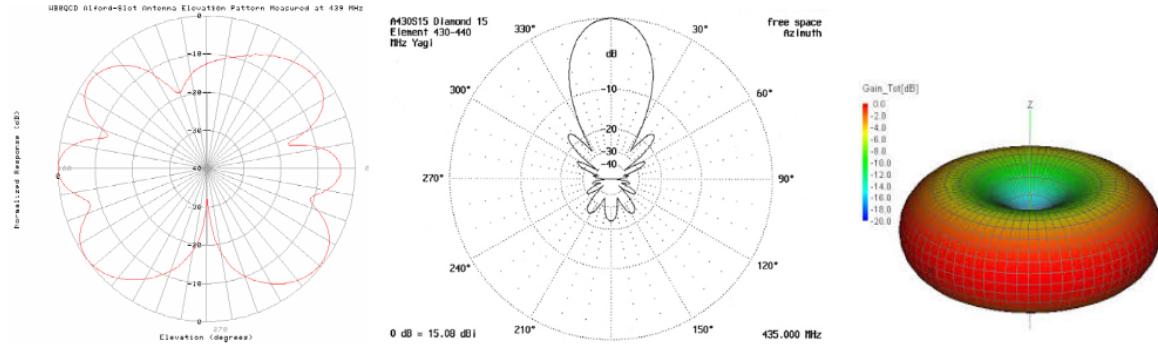
- Omnidirectionele antenne
  - Meestal dipolen of end-fed (=stukje draad)
  - Discone
- Directionele antenne
  - Schotelantenne
  - Yagi
  - Patch

Figuur 49: Directionaliteit van antennes

7.7.4 Stralingspatroon van antennes

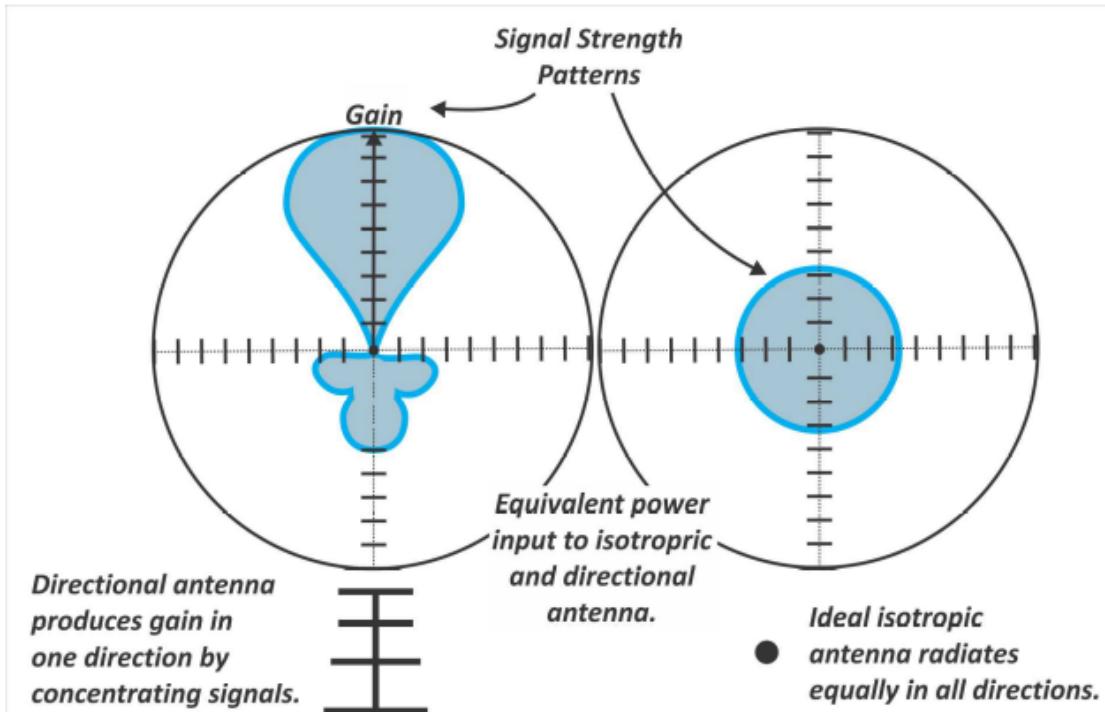
- Gevoeligheid van antennes is niet overal hetzelfde
- Zeer afhankelijk van constructie en type antenne

Figuur 50: Stralingspatroon van antennes

7.7.5 Gain van een antenne

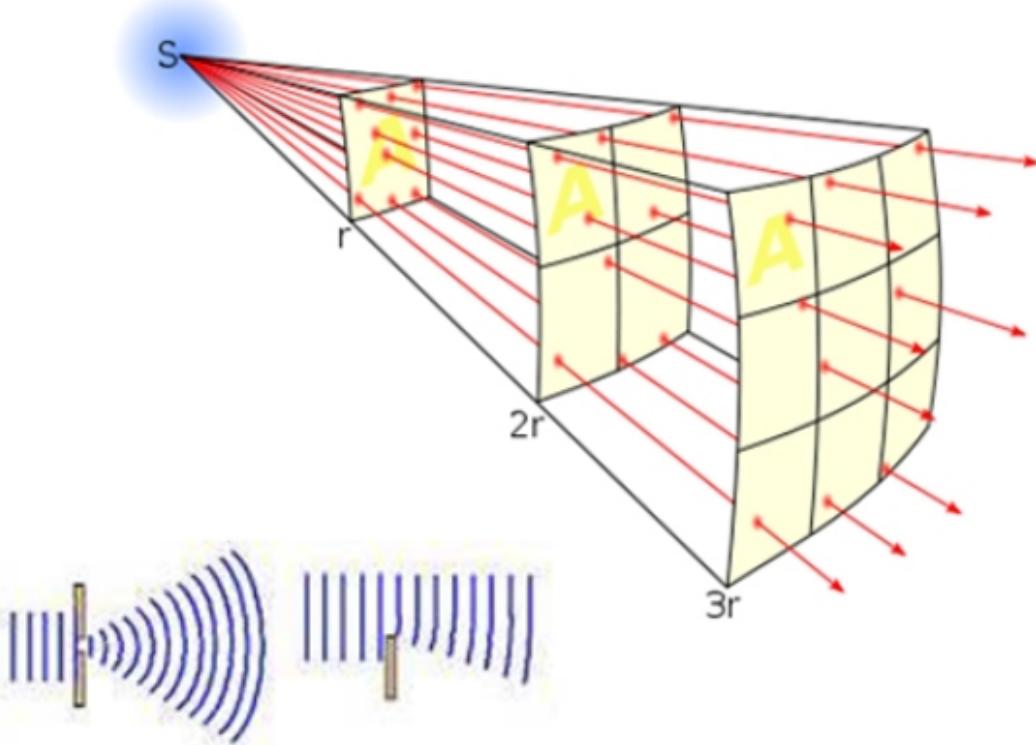
- Gain = versterking
- Uitgedrukt in dB
- Nooit 'magisch', er is altijd een trade-off
  - Directionaliteit
  - Bandbreedte

Figuur 51: Gain van een antenne

7.7.6 Propagatie van RF-signalen

- Absorptie
- Reflectie
- Scattering
- Refractie
- Path loss
- ...

Figuur 52: Propagatie van RF-signalen

7.7.7 Path loss

- Verzwakking van het signaal met afstand zonder obstakels $\Rightarrow$ free space path loss
- **Oorzaak** uitdeinen van het signaal
- Verzwakking is exponentieel met de afstand
- Enkel afhankelijk van frequentie en afstand
- Hogere frequenties hebben hoger path loss

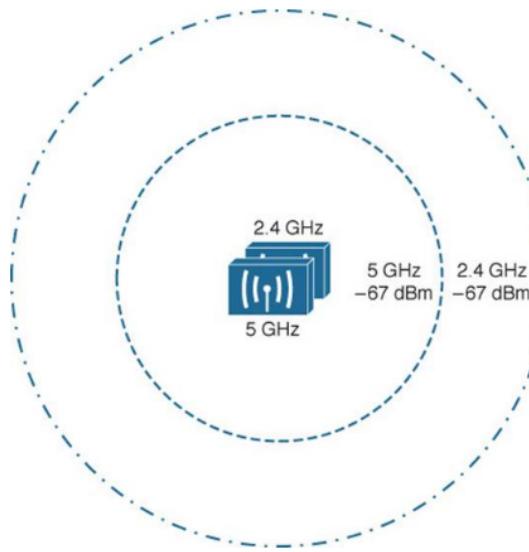
$$\text{FSPL (dB)} = 20 \cdot \log_{10}(d) + 20 \cdot \log_{10}(f) + 32.44$$

- d = afstand in km
- f = frequentie in MHz

7.7.8 Signaalverzwakking / path loss

- Meer verzwakking bij hogere frequenties
- Minder bandbreedte bij lagere frequenties
- Wat is beter?
  - 2.4GHz WiFi

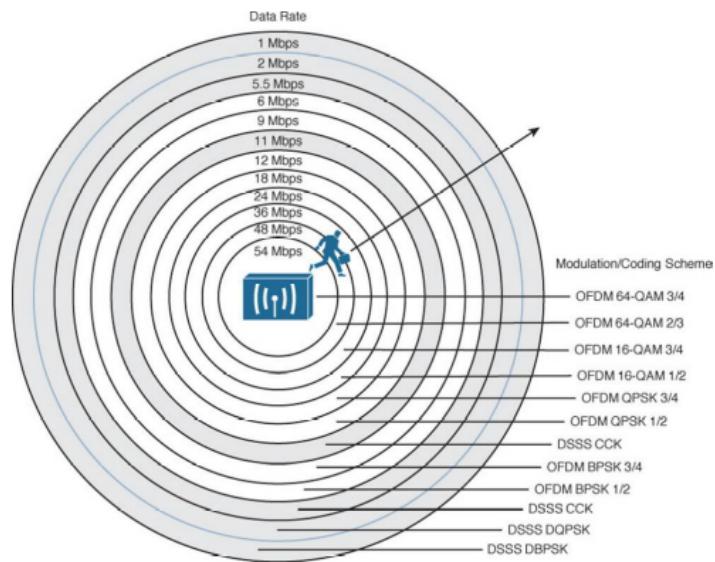
– 5GHz WiFi

Figuur 53: Signaalverzwakking / path loss

7.7.9 Dynamic rate shifting (DRS)

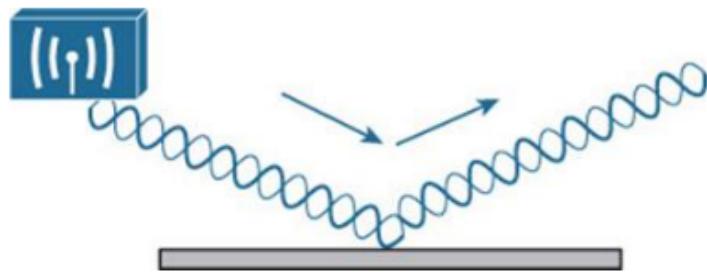
- Modulatietechniek dynamisch aanpassen aan de signaalcondities
- Minder gunstige SNR $\Rightarrow$ Lagere datarate kiezen
- Andere modulatievorm

Figuur 54: Signaalverzwakking / path loss

7.7.10 Reflectie

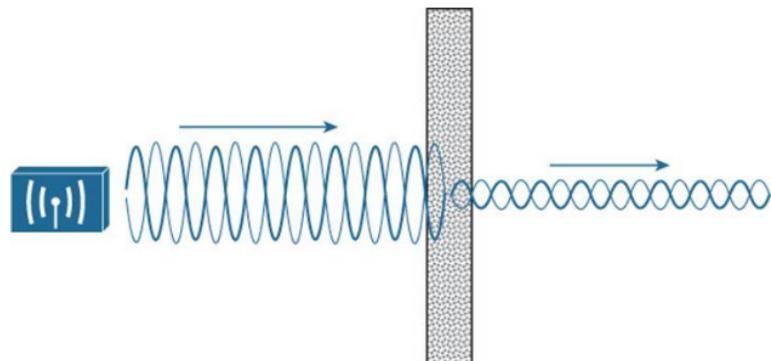
- Signaal wordt gereflecteerd
- Bv:
  - Door metalen objecten
  - Water
  - ...

Figuur 55: Reflectie

7.7.11 Absorptie

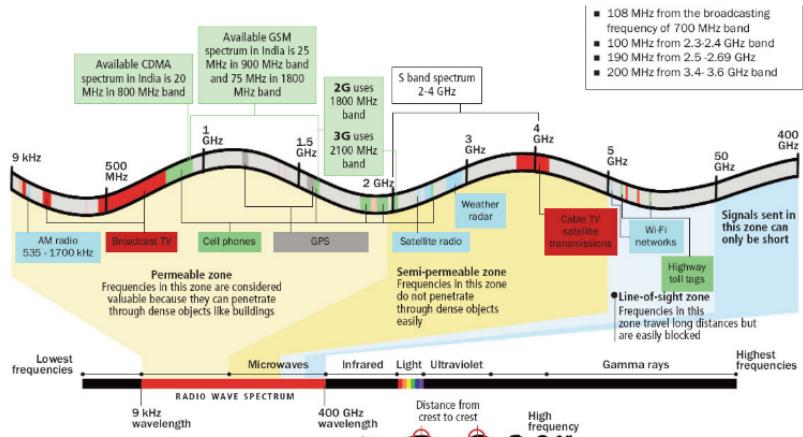
- Signaal kan deels of volledig worden geabsorbeerd
- Resulteert in verzwakking van bruikbare signaal
- Verzwakking = attenuatie typisch in dB

Figuur 56: Absorptie

7.7.12 Doordringbaarheid

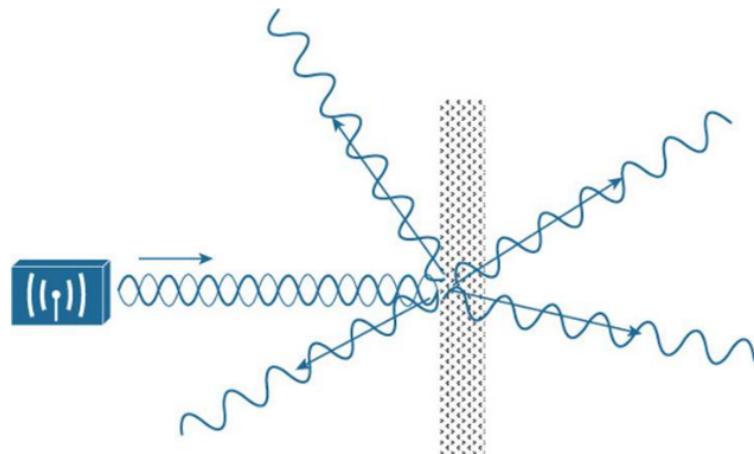
- Hogere frequenties worden gemakkelijk tegengehouden door objecten
- Lagere frequenties kunnen gemakkelijker door objecten heen

Figuur 57: Doordringbaarheid

7.7.13 Scattering

- Signaal wordt gereflecteerd in diverse richtingen
- Oneffen oppervlaktes
- Wolken materiaal bv zand, ...

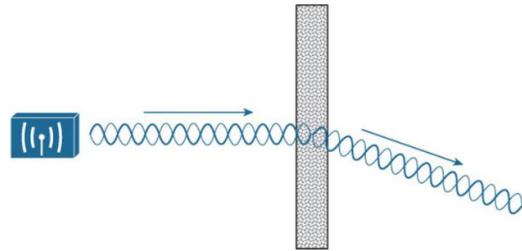

Figuur 58: Scattering

7.7.14 Refractie

- Bij 2 media met verschillende dichtheid

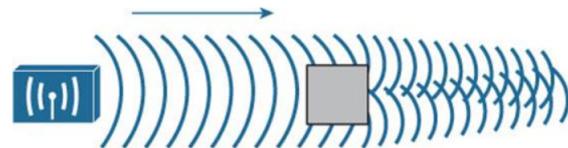
- Afbuiging van het signaal

Figuur 59: Refractie

7.7.15 Diffractie

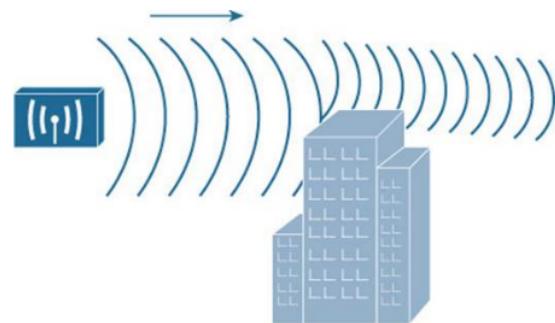
- RF-signaal wordt beïnvloed door obstakels
- Gaat er niet door maar “rond”, zoals water rond een paaltje in een rivier
- Verstoort / vermindert het RF-signaal

Figuur 60: Diffractie

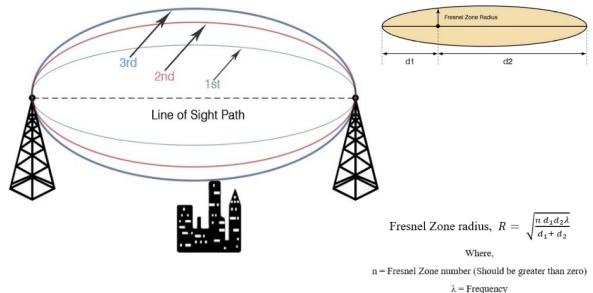
7.7.16 Fresnel zones

- Golfmodel RF-signalen
- Worden ook beïnvloed door objecten in nabijheid
- Niet enkel door objecten in line-of-sight

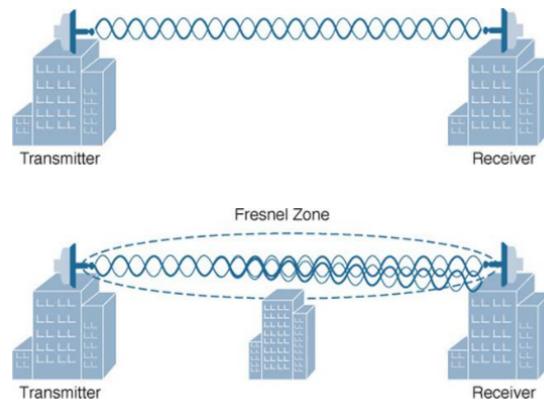
Figuur 61: Fresnel zones

- Afhankelijk van frequentie en afstand

Figuur 62

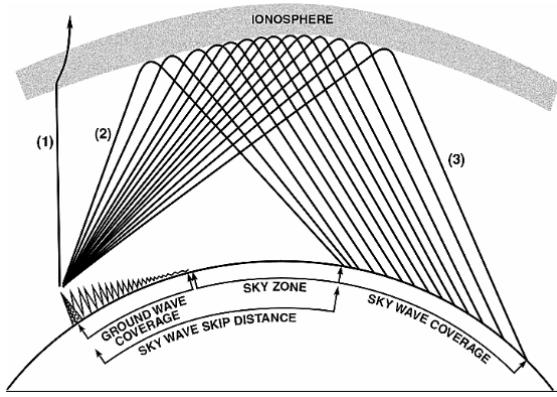
- Communicatie kan verstoord worden, zelfs door een object buiten de line-of-sight

Figuur 63

7.7.17 Propagatie van RF-signalen

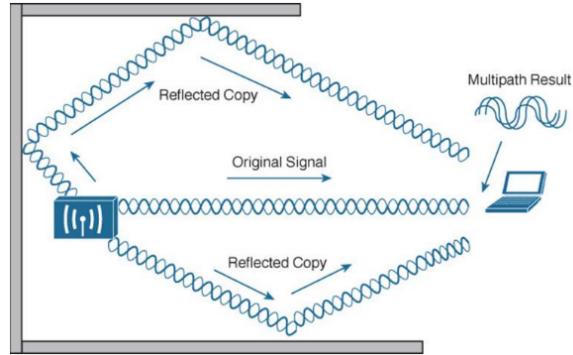
- Bepaalde effecten kunnen worden gebruikt
- Bv:

Figuur 64: communicatie mbv reflectie op de ionosfeer

7.7.18 MIMO

- = Multiple In / Multiple Out
- Reflectie en scattering kan positief worden gebruikt
- Beamforming
- Extra processing

Figuur 65: MIMO

7.7.19 Multiplexing